

Norges forskningsråd
Drammensveien 288
Postboks 564
NO-1327 Lysaker

Vår saksbehandler / tlf.
Elisabeth Westphal/41235636

Vår ref.
[Ref.]

Deres ref.
[Ref.]

Sted
Oslo 13.12.2022

Innspill til stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv

Forskningsrådet takker for muligheten til å komme med innspill til den kommende stortingsmeldingen om samisk språk, kultur og samfunnsliv. Utgangspunktet for meldingen er at det foreligger store kompetansebehov når det gjelder samisk språk, kultur og samfunnsliv. Forskningsrådet vil innledningsvis understreke at forskning både er styrking av kunnskapsbasen på et område eller tema, og oppbygging av forskningskompetanse. Forskningskompetanse er forutsetningen for at høyere utdanning har tilgang til kvalifiserte lærere som kan utdanne personer i samisk språk, kultur og samfunnsliv. Derfor må forskning og rekruttering til alle nivåer i utdanningssystemet ses i sammenheng. Satsing på og rekruttering til forskning innen samiske språk, kultur og samfunnsliv er med andre ord helt nødvendig for å lykkes med rekruttering til barnehage, grunnsopplæring og høyere utdanning. For å sikre at samer medvirker til og påvirker den forskningsmessige agendaen er det generelt også viktig å rekruttere flere samer til forskning.

Forskningsrådet vil i dette innspillet særlig fremheve fire områder med stort behov for forskning og kompetanseoppbygging:

- Samiske språk
- Samisk kultur
- Oppvekst og utdanning
- Næringsvirksomhet i en samisk kontekst

Samiske språk: Samiske språk er bærere av kultur og identitet, og samiske språk er definert som urfolksspråk i Språkloven (§5). Det er stor mangel på kompetanse i de samiske språkene på alle nivå i utdanningssystemet. En rekke rapporter påpeker kritisk mangel på samisklærere i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Universiteter og høyskoler rapporterer om utfordringer med rekruttering av samisklærere til sine studietilbud innenfor samiske språk. Dette er særlig presserende med tanke på de samiske lærerutdanningene som utdanner lærere for elevene med samisk som første og andre språk. Det er på denne bakgrunn nødvendig med økt satsing på samisk

språkforskning.

Forskning på samiske språk er også en forutsetning for å utvikle samisk som fagspråk og vitenskapsspråk. Samisk som vitenskapsspråk er viktig for utviklingen av samisk samfunnsliv, for dokumentasjon, bevaring og videreutvikling av samisk terminologi innenfor ulike fagområder, og for å øke rekruttering av samiskspråklige fagpersoner innenfor en rekke sektorer.

Samisk kultur: Det er et økt behov for kompetanse i samisk kultur, språk og historie etter innføring av nye styringsdokumenter for grunnopplæringen og deler av høyere utdanning. Ett sentralt eksempel er Fagfornyelsen, som innebærer økt behov for etter og videreutdanning, og kompetansebygging i lærerutdanningene. Et annet eksempel er de nye forskriftsfestede retningslinjene for helse- og sosialfagutdanningene der det er innført læringsutbytte om samisk innhold. Tilgang på personell som har kunnskap om samisk kultur er avgjørende for livskraften til samisk språk og kultur i årene som kommer.

Kulturuttrykk er ikke-statiske og i stadig omforming. For å skape forståelse for endring, trengs det mer kunnskap om kulturuttrykk, brytningsforhold mellom fortid og nåtid, det "tradisjonelle" og det "moderne". Samisk historie er et relativt utforsket område. For å forstå levemåter, kulturelle tankemåter, samfunnsstrukturer og maktforhold, samt at disse er menneskeskapt, foranderlige og mangfoldige, trengs det mer kunnskap om historie. Mangfoldet i samisk kultur genererer også et behov for å forske på, og sammenligne, kulturell diversitet i kulturuttrykk mellom ulike samiske samfunn og regioner, og mellom samer og andre folkegrupper.

Oppvekst og utdanning: Et viktig skille innenfor området utdanning i samiske sammenhenger er på den ene siden mellom urfolksutdanning/samisk utdanning, herunder samiske barnehager, forstått som utdanning for samiske barn/elever/studenter om samiske forhold på samiske språk, og på den andre siden majoritetsskolen, forstått som utdanning til majoritetsbefolkningen om samiske forhold. På begge områdene er forskningsbehovet stort. Eksempler på temaer er samisk skole og utdanning; samisk oppvekst, identitet og selvtartikulering på ulike sosiale arenaer; hvordan kunnskap om samisk historie, kultur og samfunnsliv og urfolksrelaterte temaer blir behandlet og implementert i majoritetsskolen; og hva medborgerskap betyr for samiske barn/elever/studenter som både samiske og norske medborgere, og medborgerskap i Norge for samtlige barn/elever/studenter, noe som innebærer å ha kunnskaper om samisk historie og samfunnsliv.

Næringsvirksomhet i samisk kontekst: Klimaendringer og tap av naturmangfold setter samiske tradisjonelle næringer under press. Det er behov for ny kunnskapsbasert næringsutvikling i Sápmi, ved siden av de tradisjonelle næringene. Det er viktig å utvikle kunnskap som dokumenterer og analyserer samisk tradisjonell kunnskap som grunnlag for bærekraftig næringsutvikling. Det er behov for forskning på blant annet omstillingsprosesser, sårbarhetsproblematikk, samisk entreprenørskap og prosesser knyttet til oppstart og utvikling av små og mellomstore bedrifter.

Med vennlig hilsen
Norges forskningsråd